

Ks. Józef Stala

Wydział Teologiczny, Tarnów, PAT

Elżbieta Osewska

UKSW, Warszawa

DYSKUTOWAĆ, ALE JAK?

We współczesnym społeczeństwie można usłyszeć wiele odniesień dotyczących dyskusji. Dyskutujemy na tematy polityczne, społeczne i życia codziennego. A ponieważ ludzie XXI wieku często nie chcą przyjmować prawd, autorytetów, aksjomatów, nieustannie dyskutują poszukując odpowiedzi na swoje pytania. Wychodzą z założenia, że każdy ma prawo do swojej odpowiedzi, do swojego rozumienia świata. Tendencję tą z jeszcze większą ostrością można dostrzec wśród młodzieży, a nawet dzieci. Przy czym o ile u dzieci może się to wiązać z konkretnym etapem rozwojowym, Kiedy wszystko, co moje jest najważniejsze, o tyle u młodzieży staje się to już pewną postawą i konsekwencją procesu wychowania, w którym młody człowiek ma wiele praw i przywilejów, lecz mało lub wcale obowiązków. A jego zdanie, nawet nie odwołujące się do żadnych źródeł, autorytetów, czy badań naukowych, empirycznych, jest najważniejsze, ponieważ jest jego zdaniem. Współcześni młodzi ludzie bardzo często powtarzają wypowiedzi propagandy medialnej jako swoje, nie zdając sobie sprawy, że w rzeczywistości są tylko narzędziem dobrze zaplanowanej kampanii reklamowej, społecznej lub politycznej. Stąd próby podejmowania pracy dydaktycznej za pomocą metody dyskusji podczas lekcji zazwyczaj zamiast konkretnych rezultatów w postaci rzetelnej wymiany argumentów kończy się sporem i kłótniami. Co zatem należy zrobić? W jaki sposób pomagać młodym, aby uczyli się wyrażać swoje zdanie? W jaki sposób uczyć ich oceniania wartości swego argumentowania oraz wsłuchiwanie się w racje innych ludzi?

Odpowiedź na te pytania ma szczególne znaczenie w nauczaniu religii, bowiem podczas lekcji religii młodzi ludzie nie tylko zdobywają wiedzę i doskonałą umiejętność, ale uczestniczą w procesie wychowawczym służącym formacji postaw chrześcijańskich.¹ Jednym ze znaczących jego elementów jest wyjście ku drugiemu człowiekowi, wsłuchanie się w jego potrzeby,

---

¹ Por. J. Stala, E. Osewska, *Działania wychowawcze w katechezie*, TST XXVII/2 (2008), s. 29-40.

nie zniekształcanie jego wypowiedzi oraz szacunek do jego słów, choćby były odmienne do własnych.

I. CZYM JEST DYSKUSJA?

W odpowiedzi na pytanie, czym jest dyskusja?, najczęściej podaje się definicję, iż oznacza ona słowne lub pisemne rozwiązywanie zagadnienia przez konfrontację przeciwstawnych poglądów, w szczególności zespołowe uwyrażnianie lub dociekanie prawdy w drodze wolnej wymiany myśli i jej precyzowania.² Dyskusja zakłada zatem istnienie przeciwstawnych poglądów. Gdyby wszyscy uczestnicy danej rozmowy mieli podobne zdanie nie byłoby dyskusji, a jedynie potwierdzanie, przytakiwanie, ewentualnie dopełnianie czyjejs wypowiedzi. Dyskusja oznacza także otwartość na poszukiwanie prawdy, dlatego nie potrafią dyskutować ci, którzy uparcie trwają przy jednym założeniu i nie chcą poszukiwać niczego nowego. Dyskusja wymaga również konkretnych umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej. Można bowiem posiadać wiele interesujących myśli, ale nie potrafić ich przekazać lub podać w tak skomplikowany sposób, iż nikt tego nie zrozumie. Dobrze zorganizowana dyskusja uczy zatem uczestników jasnej prezentacji swoich myśli. Dlatego winna być stosowana często w edukacji szkolnej zarówno na lekcjach religii, jak i innych przedmiotów.

Wielu dydaktyków uważa, iż stosowanie dyskusji jako metody nauczania/uczenia się umożliwia rozwijanie wielu istotnych dla ucznia umiejętności, np.: dokładnego, ścisłego formułowania własnych myśli, uważnego słuchania innych, oceniania wartości argumentu, analizowania i oceniania faktów, sięgania do różnorodnych źródeł, rozumienia innych ludzi i ich poglądów, korzystania z doświadczenia innych przy rozwiązywaniu trudności, wymiany poglądów, przygotowania do zespołowego rozwiązywania problemów³ Katechetycy zalecają jej zastosowanie w procesie dydaktycznym, przede wszystkim kiedy katecheta pragnie: przybliżyć uczniom zagadnienia, które nie posiadają jednoznacznego rozwiązania, zaznajomić uczniów z zagadnieniami szczególnie trudnymi i złożonymi, zaznajomić ze zróżnicowanymi stanowiskami, przygotować do działania w trudnych sytuacjach. Na-

² Por. S. Kamiński, *Dyskusja*, w: *Encyklopedia katolicka*, R. Łukaszyk, L. Bienkowski, F. Gryglewicz (red.), Lublin 1983, t. 4, k. 441.

³ Por. R. Rummery, *Catechesis and Religious Education in a Pluralist Society*, Huntington 1976; W. Kubik, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990; M. Śnieżyński, *Efektywność kształcenia*, Kraków 1992, 120-125; P. Duksa, *Metody katechetyczne*, Olsztyn 1998; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, w: *Aktywizacja w katechezie – Szansa czy zagrożenie?*, Opole 2002, s. 109-128; E. Goźlińska, *Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej*, Warszawa 1987, s. 23; F. Szlosek, *Dyskusja wielokrotna*, Warszawa 1994; F. Szlosek, *Burza mózgów*, Warszawa 1995; E. Perrott, *Efektywne nauczanie*, Warszawa 1995; M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 1996; E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000.

tomiast nie wolno jej stosować, gdy mamy do czynienia z podstawowymi prawdami wiary i kwestiami jednoznacznymi moralnie.⁴

II. ZASADA STOSOWANIA DYSKUSJI JAKO METODY NAUCZANIA/UCZENIA SIĘ

Trzeba jednak pamiętać, iż prawidłowy przebieg dyskusji wymaga wcześniejszego przygotowania do niej zarówno katechizowanych, jak i katechety. Młodzież potrzebuje wcześniejszego uwrażliwienia, wyczulenia na drugiego człowieka i uświadomienia sobie, iż w dyskusji nie chodzi o ostre krytykowanie innych, ale o wsłuchanie się w ich wypowiedzi. Bardzo istotne jest dla młodego człowieka odkrycie, że nie tylko on ma rację i patent na prawdę⁵, ale że trzeba poszukiwać prawdy w wypowiedziach innych ludzi. Przed dyskusją na podany przez katechetę konkretny temat byłoby dobrze, aby młodzi ludzie mieli czas na przygotowanie się do niej, dotarcie do źródeł, zebranie informacji. Chodzi o to, aby nie polegali tylko na obiegowych czy potocznych opiniach, ale szukali argumentów mających uzasadnienie. Dobrym rozwiązaniem może być zapowiedź dyskusji na jednej katechezie, przygotowanie sobie przez uczniów argumentów w ramach pracy domowej, a następnie przeprowadzenie jej już na kolejnych zajęciach.

W trakcie samego przebiegu dyskusji katecheta nie może pozostawić jej niekontrolowanemu biegowi, ale winien w niej aktywnie uczestniczyć poprzez dostarczanie potrzebnej wiedzy, wskazywanie na różne źródła informacji, przypominanie znanych informacji, dzielenie się własnymi doświadczeniami, mobilizowanie uczniów do pełnego zaangażowania.⁶ Można również wyznaczyć konkretne role poszczególnym uczniom, na przykład „strażnika czasu”, czyli osoby, która będzie dbała o przebieg dyskusji w określonych ramach czasowych, pilnowała, aby jedna osoba nie monopolizowała wypowiedzi w ramach dyskusji, obserwatorów, którzy będą przysłuchiwać się dyskusji i zapisywać uwagi na temat poszczególnych wypowiedzi, ewentualnie także sędziego lub sędziów, którzy będą dbali o kulturalną prezentację argumentów, temperowali wszelkie uwagi i ataki osobiste.

Specjaliści zajmujący się dyskusją przypominają, iż daje ona dobre efekty, kiedy dotyczy zagadnienia interesującego i żywo dotykającego uczestników, a jednocześnie uznanego za ważne, znaczące dla ich codziennego życia. Temat dyskusji, który odwołuje się do zagadnień niezrozumiałych, mało interesujących, nieznaczących, nie zainspiruje jej uczestników, a jeśli podejmą „szermierkę” słowną, to jedynie w celu wykazania się swoimi umiejętnościami. Warto zatem podejmować zagadnienia, którymi „żyje”

---

⁴ Por. E. Osewska, *Pluralizm metod stosowanych w katechezie*, w: *Dydaktyka katechezy*, cz. II, J. Stala (red.), Tarnów 2004, s. 190-191; B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2001, s. 246.

⁵ Por. J. Tarnowski, *Jak wychowywać?*, Warszawa 1993, s. 115.

⁶ Por. B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, dz. cyt., s. 385.

młodzież, czasem wręcz przynoszone przez nich lub zainspirowane wydarzeniami na świecie lub w najbliższym otoczeniu. Temat dyskusji winien być poprawnie sformułowany, aby był dobrze zrozumiały przez dyktujących. W przeciwnym razie znaczna część dyskusji zostanie poświęcona wyłącznie wyjaśnianiu poszczególnych terminów. Istotne jest także limitowanie czasu dyskusji zgodnie z zasadą „lepiej za krótko niż za długo”, gdyż przedłużana sztucznie dyskusja staje się nudna, monotonna i często prowokuje wypowiedzi osobiste. Lepiej pozostawić młodych ludzi z pewnym „niedosytem”, aby dalej poszukiwali odpowiedzi na postawione w dyskusji pytania, niż nadmiernie komentować dyskusję lub zakończyć ją moralizowaniem i pouczeniami. Katecheta prowadzący dyskusje winien szczególnie zatroszczyć się o to, by wszyscy dyskutujący mieli równe prawa włączania się w dyskusję. Może to być szczególnie trudne w grupach, gdzie istnieją wewnętrzne konflikty, wielu uczniów „żyje” w swoim świecie odcinając się od pozostałych. Przed rozpoczęciem dyskusji warto także określić jednoznacznie jej zasady zapisując je na tablicy lub na arkuszu szarego papieru tak, by można było w każdej chwili się do nich odwołać⁷. Dobrze jeśli zasady są zapisane w pierwszej osobie liczby mnogiej, by każdy z uczniów mógł się z nimi utożsamiać, ale i katecheta się od nich nie oddzielał, lecz tworzył z uczniami jedność wspólnoty katechetycznej. Wśród zasad prowadzenia dyskusji należy wymienić następują⁸: 1. Słuchamy osoby prowadzącej dyskusję; 2. Słuchamy wypowiedzi każdego z uczestników; 3. Trzymamy się wyznaczonego tematu; 4. Zbieramy i grupujemy podobne stanowiska i poglądy; 5. Uzasadniamy swoje wypowiedzi; 6. Wyrażamy się jasno i zrozumiale; 7. Nie atakujemy innych osób; 8. Unikamy natychmiastowej konfrontacji, błędnych stanowisk uczestników z nauką Kościoła, lecz spokojnie szukamy argumentów; 9. Jeśli dyskusja zamienia się w kłótnię, przywołujemy uczestników do porządku lub kończymy dyskusję; 10. Zawsze podsumowujemy ostateczne rezultaty dyskusji. Należy jednocześnie pamiętać, iż nie wolno poddawać pod dyskusję spraw jednoznacznych moralnie takich jak: aborcja, eutanazja, kradzież, cudzołóstwo.⁹

Katecheta winien stosować dyskusję, jako metodę nauczania/uczenia się, zwłaszcza wtedy, kiedy chce przybliżyć katechizowanym zagadnienia, które nie mają jednoznacznych rozwiązań lub chce zapoznać katechizowanych z zagadnieniami bardzo złożonymi, zaznajomić ze zróżnicowanymi stanowiskami ekspertów, czy też przygotować wystąpienia publicznych i do działania w szczególnie niesprzyjającym kontekście społecznym. Niewątpliwie bardziej interesujące jest przedstawienie różnych aspektów zagadnie-

⁷ Por. M. Śnieżyński, *Efektywność kształcenia*, Kraków 1992, s. 121.

⁸ Por. E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, w: *Aktywizacja w katechezie. Szansa czy zagrożenie*, R. Chałupniak, J. Kostorz, W. Spyra (red.), Opole 2002, s. 111-112.

⁹ Por. B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, dz. cyt., s. 385; E. De Bono, *Brainstormny*, w: *Teach Thinking by Discussion*, D. Bligh (red.), Guildford 1986, s. 79-86.

nia przez różne osoby niż zaprezentowanie ich wyłącznie przez katechetę. Dodatkowo zdając sobie sprawę, iż młodzi ludzie funkcjonować będą w coraz bardziej zlaicyzowanym kontekście społecznym, ich przygotowanie do wystąpień i debat publicznych, nawet w sytuacji, gdy wszyscy inni mają odmienne zdanie, wydaje się być szczególnie znaczące. Jest to również ważny element formowania dojrzałości osobowej młodych ludzi i stopniowego odraczania reakcji emocjonalnych na rzecz spokojnej wypowiedzi i logicznej argumentacji.

III. WYBRANE PROPOZYCJE TECHNIK DYSKUSJI

Dydaktycy wymieniają wiele technik dyskusji dydaktycznej. Niektóre z nich są bardziej znane, inne dopiero ujawniają się w polskiej dydaktyce katechetycznej, chociaż od wielu lat są już znane w krajach Europy Zachodniej. Poniżej zostaną omówione następujące techniki dyskusji.

1. Dyskusja punktowana

Zanim młodzi ludzie zaangażują się w inne techniki dyskusyjne warto zastosować dyskusję punktowaną jako przygotowanie do następnych dyskusji. Podczas dyskusji punktowanej wyznaczeni katechizowani dyskutują w grupach 6-8 osobowych, podczas gdy pozostali wraz z katechetą przysłuchują się ich wypowiedziom. Dyskusja nie powinna trwać zbyt długo, zazwyczaj od 8 do 20 minut, w zależności od tematu i wieku katechizowanych. Każdy katechizowany uczestniczący w dyskusji otrzymuje od obserwatorów punkty dodatnie lub ujemne za każdorazowy udział w dyskusji. Aby uniknąć nieporozumień wszystkie punkty są zapisywane na uprzednio przygotowanych kartach do punktowania. Punkty dodatnie można otrzymać za: zajęcie stanowiska w omawianej kwestii, zaprezentowanie informacji opartej na faktach lub uzyskanej przez katechizowanego w drodze badań, uczynienie znaczącej uwagi na dany temat, zachęcenie innego ucznia do dyskusji, podanie nowego argumentu. Natomiast punkty ujemne jako swoiste „punkty karne” są udzielane za: przerywanie, przeszkadzanie, monopolizowanie dyskusji, ataki osobiste, robienie nieistotnych uwag, podawania wypowiedzi nie dotyczących tematu dyskusji, utrudnianie innym włączenia się do dyskusji. Istotnym wykroczeniem jest monopolizowanie dyskusji przez jednego katechizowanego, który mówi długo i uniemożliwia innym włączenie się do dyskusji, a w związku z tym pozostali uczestnicy nie mają możliwości zdobycia punktów. Katecheta nie powinien interweniować w trakcie trwania dyskusji, ale dopiero po jej zakończeniu. Ewentualne błędy i uchybienia są wychwytywane i rejestrowane przez nauczyciela i wyznaczonych katechizowanych, zaś po zakończeniu dyskusji katecheta powinien podsumować zarówno sam przebieg dyskusji, jak i omawiane zagadnienia oraz sposób dyskusowania wszystkich uczestników. Kilkakrotne zastosowanie dyskusji

punktowanej wyczuła uczniów na kulturę dyskusji i utrwalała pozytywne sposoby podejmowania dyskusji.¹⁰

2. Burza mózgów

Burza mózgów jest bardzo dobrze znana w krajach Europy Zachodniej, a od pewnego czasu dzięki rozwojowi metod aktywizujących w Polsce zaczyna być coraz częściej stosowana także i w naszym kraju. Umożliwia ona katechizowanym szybkie zgromadzenie wielu konkurencyjnych lub uzupełniających się hipotez rozwiązania problemu, któremu poświęcona jest dana jednostka metodyczna lub jej fragment. Podczas zbierania pomysłów nie należy poprawiać podanych propozycji, aby nawet chwila namysłu nad poprawnością językową nie zmniejszyła pomysłowości. Trzeba jednak pamiętać, że burza mózgów to nie tylko samo gromadzenie pomysłów, ale również ich ocena, bowiem po przedstawieniu i zapisaniu wszystkich pomysłów musi nastąpić ich ewaluacja i wybranie pomysłów, które mogą być zastosowane, a odrzucenie tych, które z jakichś względów nie spełniają oczekiwań uczestników. Burza mózgów jest często opisywana w dydaktyce pod innymi nazwami: giełda pomysłów, sesja odroczonego wartościowania, „brainstorming”, „brain-questioning”, konferencja dobrych pomysłów, jarmark pomysłów, sesja odroczonej oceny. Są to pewne odmiany burzy mózgów, jednak jej istota pozostaje zawsze ta sama, przedstawienie wszystkich możliwych pomysłów i ich ocena.¹¹

3. Metoda 635

W tym przypadku do przedstawienia pomysłów i rozwiązań katechizowanych używa się wcześniej przygotowanego arkusza. Katecheta rozdaje arkusze wszystkim uczestnikom i stawia pytanie lub podaje problem. Natomiast katechizowani zgłaszają swoje propozycje rozwiązań według określonego systemu organizacji udziału w dyskusji. Wszyscy są podzieleni na sześciosobowe grupy.

6 – to liczba osób (lub grup) biorących udział w rozwiązywaniu zadań.

3 – to liczba rozwiązań (pomysłów) podawanych jednorazowo przez uczestnika.

5 – to liczba powtórzeń (pięciokrotnie poddaje się formularz z wypisanymi pomysłami sąsiadowi) lub kolejnym grupom.

¹⁰ Por. E. Goźlińska, *Słowniczek terminów*, dz. cyt., s. 24-25; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 114.

¹¹ Por. A. F. Osborn, *Applied Imagination*, New York 1956; F. Szlosek, *Burza mózgów*, dz. cyt.; E. Nęcka, *Twórcze rozwiązywanie problemów*, Kraków 1994, s. 94-96; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 112-113.

Początkowo niniejsza metoda może wydawać się zbyt sformalizowana, jednak w rzeczywistości uczy katechizowanych tworzenia nowych pomysłów tak długo, by formularz został całkowicie wypełniony.¹²

4. Dyskusja okrągłego stołu

Nazwa tej techniki dyskusji odwołuje się do równych praw wszystkich uczestników dyskusji. Bowiem w tym przypadku dokonuje się swobodna wymiana myśli, poglądów, argumentów między uczestnikami katechezy a zaproszonym prelegentem, który ma zaprezentować wybrane zagadnienia. W dyskusji okrągłego stołu duże znaczenie ma nieformalność, sprawność i swobody wypowiedzi wszystkich uczestników. Katechizowani wraz z katechetą wymieniając własne poglądy, uwagi, doświadczenia wzajemnie udzielają sobie wyjaśnień, których uważnie słucha, a następnie koryguje i uzupełnia osoba prowadząca dyskusję.¹³

5. Dyskusja konferencyjna

Dyskusja konferencyjna może być zastosowana podczas szkolnych sesji naukowych poświęconych określonym problemom i tam gdzie zachodzi konieczność przeanalizowania istotnego zagadnienia. Jest niewątpliwie dobrym przygotowaniem katechizowanych do przyszłych wystąpień publicznych, udziałów sympozjach, konferencjach. Pozwala również na dostrzeżenie jak bogata może być problematyka nawiązująca do jednego zagadnienia. Zazwyczaj przebiega ona w następujący sposób: podstawowy problem dzieli się na zagadnienia bardziej szczegółowe, które z kolei są opracowywane w zespołach problemowych (kilkuosobowych grupach dyskusyjnych w ściśle określonym czasie). Podczas dyskusji w grupach jedna osoba notuje jej przebieg, aby ułatwić przewodniczącemu grupy późniejsze zaprezentowanie całej debaty. Następnie przewodniczący zespołów problemowych przedstawiają rozwiązania szczegółowych zagadnień w określonym porządku tworząc w ten sposób strukturę rozwiązania problemu ogólnego. Niniejsza odmiana dyskusji jest bardzo użyteczna, kiedy celem spotkania jest sprawne przedstawienie nowych zagadnień, podzielenie się doświadczeniami, umożliwienie wypowiedzi wszystkim uczestnikom, czy przedstawienie wyników pracy.¹⁴

---

¹² Por. E. Osewska, *Pluralizm metod stosowanych w katechezie*, dz. cyt., s. 192.

¹³ Por. E. Goźlińska, *Słowniczek terminów*, dz. cyt., s. 24; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 113.

¹⁴ Por. E. Goźlińska, *Słowniczek terminów*, dz. cyt., s. 24; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 113.

6. Akwarium

W tym przypadku mała grupa katechizowanych prowadzi uporządkowaną wymianę zdań, której przysłuchuje się druga grupa. Katechizowani ćwiczą umiejętności dyskusowania, eksponowania własnego stanowiska oraz umiejętności uważnego słuchania innych. Charakterystyczną cechą tej metody jest praca w dwóch kręgach – wewnętrznym i zewnętrznym. Krąg mniejszy – wewnętrzny – to uczestnicy dyskusji nazwani „rybami”, a cały krąg jest określony jako „akwarium”, ponieważ zarówno wypowiedzi dyskutujących jak i ich mimika i gesty są uważnie obserwowane przez drugi krąg. Wszystko zatem, co dzieje się w kręgu wewnętrznym jest widoczne i czytelne dla kręgu wewnętrznego, tak samo jak można zobaczyć wszystko, co dzieje się w szklanym akwariu¹⁵. Katechizowani siedzący w kręgu zewnętrznym, przysłuchują się dyskusji, analizują przebieg wydarzeń pod kątem skuteczności argumentacji oraz respektowania wcześniej ustalonych zasad regulaminowych, a także komunikacji pozawerbalnej uczestników dyskusji. Katechizowani w kręgu zewnętrznym mając pełny obraz przysłuchują się na początku w milczeniu, po czym mogą wywierać wpływ poprzez „wylapywanie” odpowiadających im poglądów i ocen poszczególnych uczestników dyskusji i włączać się wzmacniając lub osłabiając argumentację osób siedzących w kręgu wewnętrznym.

7. Dyskusja panelowa/Panel

Podobnie jak dyskusja okrągłego stołu dyskusja panelowa związana jest z istnieniem dwóch gremiów: dyskutującego (eksperti – panel) i słuchającego (audytorium – uczący się). W pierwszej fazie dyskusji wypowiadają się wyłącznie eksperci wprowadzając i prezentując dany temat, a następnie odbywa się dyskusja między członkami panelu. Natomiast w drugiej fazie dyskusji głos może zabierać każda osoba wchodząca w skład audytorium. Panel może mieć bardzo szerokie zastosowanie podczas realizacji tematów egzystencjalnych, wtedy do panelu można zaprosić nie tylko ludzi kompetentnych, ekspertów, ale także osoby z najbliższego otoczenia, które jako świadkowie wiary mogą mówić o jej znaczeniu w codziennym życiu. Np. można zaprosić księdza, siostrę zakonną i osobę świecką, aby powiedziały o wyborze swego życiowego powołania. Można poprosić rodziców pochodzących z różnych stron Polski, aby opowiedzieli o zwyczajach związanych ze świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Czy nawet katechizowanych ze starszych klas, na przykład tych, którzy przyjęli sakrament bierzmowania, aby opowiedzieli o tym przygotowującym się do przyjęcia tego sakramentu.¹⁶

¹⁵ Por. J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki dyskusji w edukacji*, Suwałki 2000, s. 43-44.

¹⁶ Por. E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, dz. cyt., s. 59-61; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 114.

8. Dyskusja „puste krzesło”

Charakterystycznym elementem tej techniki jest zaprezentowanie różnych argumentów i propozycji rozwiązania danego problemu. Katecheta podaje pytanie lub problem sformułowany jako pytanie, zaś katechizowani udzielają odpowiedzi, które można zaliczyć do kilku grup. Każda grupa wyznacza swojego reprezentanta, który siada na krzesło w kręgu wewnętrznym. Pozostali członkowie grupy siadają za nim. Do kręgu wewnętrznego dodaje się jedno dodatkowe puste krzesło, które umożliwia włączenie się do dyskusji innych katechizowanych, bowiem mogą wypowiadać się tylko osoby znajdujące się w kręgu wewnętrznym. Jeśli kilka osób chciałoby zasiąść na pustym krzesle i włączyć do dyskusji, za krzesłem powstaje kolejka oczekujących, a każdy kto na nim siada, po wypowiedzeniu swego zdania opuszcza to miejsce i daje szansę pozostałym uczestnikom. Technika ta może być stosowana w realizacji tematów, które podane w formie pytania różnicują w znaczny sposób wypowiedzi katechizowanych. Po prezentacji problemu, katecheta podaje kilka propozycji odpowiedzi zapisanych na kartkach. Każda odpowiedź jest zapisana na odrębnej kartce. Katechizowany wybiera jedną odpowiedź. Osoba, która nie utożsamia się z żadną z zaproponowanych odpowiedzi formułuje na kartce własną. Wokół poszczególnych odpowiedzi tworzą się małe grupy, które wybierają lidera. Katechizowani zbierają argumenty, następnie zasiadają w dwóch kręgach: wewnętrznym i zewnętrznym, przy czym wewnętrzny krąg zajmują liderzy oraz przygotowane puste krzesło, natomiast pozostali uczestnicy siadają w kręgu zewnętrznym tworząc dla liderów tzw. plecy. Dyskusję rozpoczynają kolejno liderzy (około 2 minut) prezentując swoje stanowiska, osoby z zewnętrznego kręgu mogą w każdej chwili włączyć się do debaty siadając na pustym krzesle. Osoby, które w czasie dyskusji zmieniły swoje zdanie, mogą zmienić miejsce w kręgu i przyłączyć się do innej grupy¹⁷

9. Linia specjalna (pro i contra lub za i przeciw)

Linia specjalna to technika dyskusji, podczas której prezentowane są dwa przeciwstawne, kontrastujące ze sobą stanowiska wobec określonego problemu. Stąd niekiedy nazywa się ją również dyskusją pro i contra lub dyskusją za i przeciw. Prowadzący dyskusję, najczęściej katecheta, podaje pytanie problemowe i prosi uczestników o wybranie zespołu, którego zadaniem będzie ocena argumentów. Wybrane osoby tzw. „sędziowie” określają kryteria, według których będą przyjmować lub odrzucać argumenty podczas dyskusji. Nieparzysta liczba „sędziów” ułatwia podjęcie przez nich decyzji, czy dany argument zostanie zaakceptowany, czy odrzucony. Pozostali kate-

---

¹⁷ Por. B. Pojawa, *Wychowanie religijne w drużynie harcerskiej*, dz. cyt., s. 25; *Metody aktywizujące w katechezie*, dz. cyt., s. 17-23; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 121-122.

chizowani są podzieleni na dwie w miarę równe grupy. Każda z grup wybiera drogą losowania stanowisko: za lub przeciw, a następnie przez kilka minut przygotowuje argumenty uzasadniające przyjęte stanowisko. Nie jest tutaj ważna identyfikacja uczestników z wybranym stanowiskiem, lecz logiczność jego uzasadnienia. Po etapie przygotowań liderzy grup przedstawiają kolejno (raz jedna grupa, raz druga) swoje argumenty. Natomiast komisja sędziów ocenia jakość argumentów przyznając punkty. W trakcie dyskusji każdy przyznany punkt jest oznaczony kolorową kartką, na przykład zieloną dla stanowiska za i czerwoną dla stanowiska przeciw. W ten sposób tworzą się dwie linie obrazujące ilość zebranych punktów. W przypadku tej metody dyskusji duże znaczenie ma sprawna organizacja pracy grupy i umiejętność prezentacji i obrony swoich argumentów.¹⁸

10. Metoda trybunału sądowego

Natomiast technika trybunału sądowego wprowadza katechizowanych w świat wartości i ocen moralnych, pozwala skonfrontować własne postawy ze stylem postępowania bohaterów utworu literackiego, wartościowego filmu czy jakiegoś zdarzenia życiowego. W tej technice stosuje się tzw. dylematy pozytywne, czyli jakiś problem, który można rozwiązać różnorodnie, ale pozytywnie. Przedmiotem rozprawy nie mogą być prawdy obiektywne i katechizmowe na przykład prawo do życia. Zgodnie z nazwą tej techniki dyskusyjnej odtwarza ona w sali katechetycznej funkcjonowanie trybunału sądowego. W związku z tym katecheta wyznacza sędziego, prokuratora, obrońcę, grupę ławników i świadków. Sędzia otwiera „przewód sądowy”, określa przedmiot rozprawy, czuwa nad całością przebiegu rozprawy, wypowiada słowo końcowe lub ogłasza „ostateczny wyrok”. Prokurator wygłasza mowę oskarżycielską, wskazuje na zakres „winy oskarżonego”. Obrońca broni oskarżonego uzasadniając swoje racje. Świadkowie odpowiadają na pytania prokuratora i obrońcy. Bardzo ważne jest odpowiednie przygotowanie do zastosowania metody trybunału sądowego. Najpóźniej na tydzień przed katechezą, katecheta wyznacza spośród katechizowanych sędziego, prokuratora, obrońcę, ławników i świadków. Sędzia przygotowuje przedmiot rozprawy. Prokurator przygotowuje mowę oskarżającą i materiał dowodowy. Obrońca swoją mowę i materiał dowodowy. Podczas rozprawy uczestnicy działają zgodnie z wyznaczonymi rolami. Sędzia określa przedmiot rozprawy. Prokurator, obrońca przedstawiają swoje argumenty i pytają świadków. Następuje wymiana myśli, opinii, argumentów, zakończona mową oskarżyciela i obrońcy. Ławnicy uzgadniają werdykt i ogłaszają go, a po nich wydaje i uzasadnia werdykt sędzia. Niniejsza metoda angażuje emocjonalnie uczniów, skłania do osobistego ustosunkowania się do danego zagadnienia.

---

¹⁸ Por. E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, dz. cyt., s. 44-45; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 118.

Zmusza do refleksji, iż podjęcie drogi chrześcijańskiej ma swoje odzwierciedlenie w życiu codziennym, a chrześcijanin jako świadek Jezusa powinien postępować zgodnie z określonymi zasadami moralnymi.¹⁹

***

Umiejętność komunikowania się, rozwiązywania problemów, współpracy w zespole, to umiejętności kluczowe, które mają pomóc absolwentom szkół w przyszłym funkcjonowaniu w pracy zawodowej i społeczeństwie. Niniejsze umiejętności są także mocno podkreślane w nowej Podstawie programowej kształcenia ogólnego, gdyż współczesny człowiek, ze względu na zwiększenie różnorodnych kontaktów międzyludzkich, niewątpliwie potrzebuje umiejętności skutecznego prezentowania swojego zdania, argumentów, pomysłów. Zaprezentowane w niniejszym artykule techniki dyskusji dydaktycznej budzą aktywność wewnętrzną i zewnętrzną katechizowanych, sprzyjają doskonaleniu umiejętności, prezentacji jasno, krótko i jednoznacznie swojego stanowiska oraz poszukiwaniu właściwych strategii dyskusji. W ten sposób sala lekcyjna staje się swoistym laboratorium życia, gdzie w bezpiecznych warunkach uczniowie mogą prezentować swój punkt widzenia, słuchać argumentów innych osób, zderzać z różnorodnością poglądów. Aby jednak dyskusja przebiegała w prawidłowy sposób niezbędne jest zatroszczenie się o respektowanie zasad dyskusji i zabezpieczenie równych praw wszystkich dyskutujących.

DISKUTIEREN JA – ABER WIE?

Zusammenfassung

Der Artikel beschäftigt sich mit der Frage, in wie weit die Diskussion als angebrachte Lehr- und Lernmethode im Religionsunterricht von Kindern und Jugendlichen betrachtet werden kann. Zunächst wird erläutert, was unter dem Begriff "Diskussion" zu verstehen ist, bevor Grundsätze für ihre Einsetzbarkeit dargelegt werden. Im Anschluss daran werden ausgewählte Diskussionstechniken vorgestellt, zu denen die folgenden zählen: die themenzentrierte Diskussion, das Brainstorming, die Methode "635", das Gruppen- oder Rundgespräch, die Diskussion nach einem Vortrag, die Fishbowl-Methode, das Panelgespräch, der "leere Stuhl" (free chair), die Pro-Kontra-Diskussion oder auch die Podiumsdiskussion. Die beschriebenen Diskussionstechniken wecken innere und äußere Aktivität bei den Schülern und fördern diese dabei, ihre Fähigkeiten zu vervollkommen, den jeweiligen Standpunkt klar,

---

¹⁹ Por. B. Pojawa, *Wychowanie religijne w drużynie harcerskiej*, dz. cyt., s. 33-34; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, dz. cyt., s. 126-127; M. Śnieżyński, *Efektywność kształcenia*, dz. cyt., s. 125-126.

prägnant und eindeutig zu präsentieren sowie nach geeigneten Strategien zu suchen. Auf diese Art und Weise wird das Klassenzimmer gewissermaßen zu einer Lebensschule, wo die Jugendlichen lernen, anderen zuzuhören, die eigene Meinung darzulegen und sich mit den unterschiedlichsten Anschauungen auseinander zusetzen.